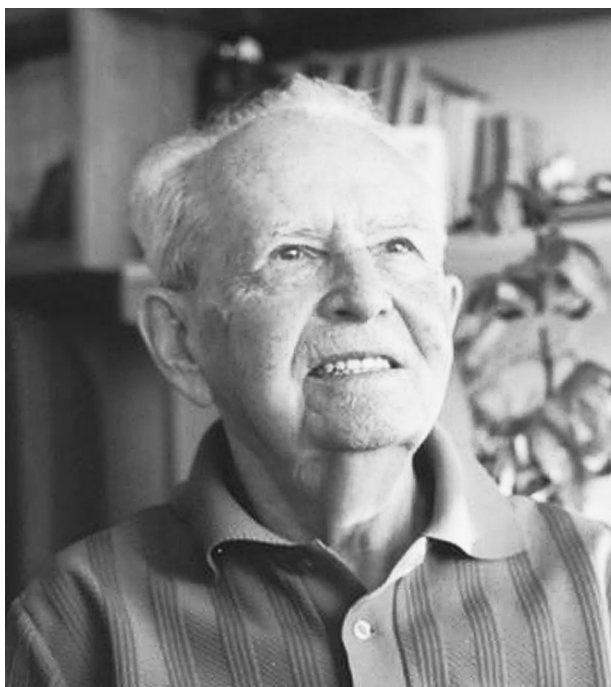

OSOBNÍ ZPRÁVY

Zemřel Vladimír Wagner, jeden z prvních českých mikrobiologů a imunologů

Dne 2. března letošního roku zemřel ve věku nedožitých 97 let prof. MUDr. Vladimír Wagner, CSc., jeden z prvních českých lékařských mikrobiologů a imunologů, který se výrazně zapsal do historie obou oborů svými pracemi, přednáškami, ohnivými diskusemi a neúnavnou snahou uplatňovat poznatky v praxi. Protože dnes už je u nás jen málo jeho vrstevníků, kteří byli svědky jeho prací, objevů a bojů, a povědomí o této významné osobnosti se tak poněkud ztrácí, je na místě vzpomenout na běh života tohoto lékaře a vědce, který přes nepřítel osudu vytrval ve své snaze odborně pracovat a nevzdávat se. Vzpomínka bude také tak trochu zasvěceným pohledem do historie obou oborů u nás.

Vladimír Wagner se narodil 10. května 1911 a po středoškolských studiích vstoupil na lékařskou fakultu Karlovy univerzity v Praze, kde promoval v roce 1936. Ještě předtím v roce 1934 absolvoval letní jazykový kurs Oxford University. V průběhu svých univerzitních studií se vydatně věnoval práci na klinických pracovištích, mezi jinými s velkým zájmem „fiškusoval“ na interních klinikách prof. Pelnáře a prof. Hynka, obdivoval přednášky prof. Jiráska na chirurgické klinice a dva podzimní měsíce v r. 1934 prakticoval ve

Státním zdravotním ústavu (SZÚ) v Praze, kde se poprvé seznámil s mikrobiologií. Tam se také spřátelil s dr. Liškou a dr. Mlčochovou. Po promoci začal pracovat v patologicko-anatomickém ústavu, i když největší afinitu cítil k mikrobiologii a imunologii, tehdy ještě nekonstituovanou. Na vojně byl určen k vojenské bakteriologii, která sídlila v prostorách univerzitního Bakteriologického a serologického ústavu, který vedl tehdy čerstvě habilitovaný doc. Patočka. Na tomto pracovišti se také seznámil s mladými pracovníky dr. K. Raškou a dr. I. Málkem, nimiž později měl mnoho do činění, a s dr. D. Blaškovičem. Tam také si přičichl k epidemiologii infekčních chorob, kdy s Raškou vyšetřoval v polní laboratoři velkou epidemii u leteckého pluku, vyvolanou *Shigella sonnei*, což byl u nás první popis tohoto mikroba, a epidemii záškrtu v jižních Čechách, kterou se podařilo následným očkování zcela ukončit. Na podzim r. 1938 zastihla Wagnera mobilizace a po demobilizaci nastoupil mladý Wagner na uvolněné místo v Mikrobiologickém ústavu Karlovy univerzity, protože se už rozhodl, že mikrobiologie je pro něho to pravé.

Po uzavření českých vysokých škol nacisty po řadu měsíců pracoval v bakteriologickém oddělení nemocnice v Uherském Hradišti a poté byl přidělen k Raškovi do SZÚ v Praze. Za německé okupace se Wagner zapojil do ilegální práce (kromě jiného vyráběl pro oddíly SS a německou armádu úmyslně defektní diagnostické sety pro určování krevních skupin a s Málkem se pokusil o bakteriologický atentát na kolaborantské novináře) a protože zastával už od dob studií levicové názory, byl přijat do komunistické strany. V SZÚ se seznámil se svým pozdějším dlouholetým přítelem V. Rejholcem, s K. Žáčkem a s V. Burianem, který byl ve zvláštní pozici, neboť byl dostudovaný lékař, ale bez promoce, neboť ho zavření vysokých škol nacisty zastihlo den před promoci. Burian po skončení protektorátu zůstal pracovat s Raškou v jeho ústavu. Wagner se v SZÚ věnoval kromě jiných svých úkolů podstatněji streptokokům a výrobě autovakcín a pochopitelně mikrobiologické diagnostice. Květnové revoluce i v Praze se Wagner aktivně zúčastnil, byl v ohnisku bojů jako velitel ozbrojené jednotky SZÚ a byl vyznamenán Oceněním za zásluhy o svobodu naší vlas-

ti a Pamětní medailí. V červnu 1945 nastoupil Wagner do Patočkou vedeného a přejmenovaného Ústavu lékařské mikrobiologie a imunologie LF UK, který se přestěhoval do nových prostor z již nevyhovujících místností v Hlavově patologicko-anatomickém ústavu.

V r. 1946 obhájil Wagner habilitační práci z oboru mikrobiologie, byl mu udělen titul docenta a od té doby se začala odvíjet jeho vědecká a lidská dráha, kterou jsme už byli schopni sledovat. Vzpomínám na první setkání s jeho jménem, které jsem zažil, když jsem si po svém nástupu na univerzitu v r. 1947 opatřil tenký sešit prvních skript o imunologii, jejichž autorem byl právě Wagner a která mně tenkrát poskytla první, byť i velmi kusou informaci o oboru. U nás to bylo po Kabelíkově Serologii první uvedení mladých studentů do oboru imunologie, která se v dalších desetiletích stala jedním z nejprogressivnějších oborů biomedicínské oblasti. V prvních létech po skončení druhé světové války se Wagner přestal ztotožňovat s politikou, činností a metodami komunistické strany, do níž za války vstoupil, a ještě před únorem 1948 z KSČ vystoupil. Byl to důsledek jeho zásadového postoje, který mu v budoucích rocích přinášel nejen úctu, ale hlavně životní komplikace a nutnost často měnit zaměstnání.

Zájem doc. Wagnera se začal ubírat z mikrobiologie více do oblastí imunologie a do její aplikace v medicíně. Pozornost věnoval Wagner spolu s Rejholcem v padesátých letech především oblasti tehdy rozporuplných otázek týkajících se sebe-poškozujících procesů v imunitních dějích, autoimunitě, a vyhledávání jedinců, kteří by měli mít ke vzniku těchto nežádoucích chorobných stavů zvláštní dispozici. Týkalo se to především revmatické horečky a autoři razili tehdy pro tyto pochody termín imunotoxicita. Jejich práce se řadily mezi první, které se otázkami autoimunity ve světové literatuře zabývaly. Na jaře 1949 se objevily první potíže: Wagner byl přeložen do Plzně, kde se stal zakladatelem a až do roku 1954 přednostou Ústavu mikrobiologie a imunologie plzeňské LF UK. Do Plzně také přijel z Prahy Raška, aby založil pobočku SZÚ, jejímž vedením byl pověřen rovněž Wagner. V Plzni se stali Wagnerovými žáky Zahradnický, Zavázal a Tomšíková. SZÚ byla později přeměněna na Krajskou hygienicko-epidemiologickou stanici (KHES).

V Praze zároveň studoval doc. Wagner s hematologem Donnerem imunologickými metodami povrchové antigeny leukocytů a v roce 1954 publikovali práci, kterou ocenil v Paříži prof. Dausset, který tuto práci několikrát citoval, a u nás P. Iványi, úzký Daussetův spolupracovník na problémech antigenů HLA, za něž později dostal Dausset Nobelovu cenu. V roce 1954 nebyl v Plzni

z politicky podložených důvodů schválen návrh na Wagnerovu profesuru a tak Wagnerovo postavení se stalo postupně neúnosným. Proto odešel zpět do Prahy na místo primáře bakteriologického a serologického oddělení nemocnice na Bulovce, kde pracoval až do roku 1962. Těžce nesl nemožnost pedagogické činnosti. Po obhájení disertační práce byl doc. Wagnerovi udělen v r. 1958 titul CSc. V následujícím roce podal Wagner žádost o udělení hodnosti doktora věd, ta však nebyla nikdy projednána. Nedostal ani místo vedoucího katedry lékařské mikrobiologie na tehdejší Ústavu pro doškolení lékařů a farmaceutů. Rovněž žádost o místo profesora ani na pediatrické fakultě v Praze ani na lékařské fakultě v Brně nedopadla dobře. Na jakoukoli cestu na kongres do zahraničí nebyl Wagner nikdy vybrán. Všechny tyto prohry byly důsledkem toho, že bylo o něm známo, že nespolupracuje s režimem a že odmítl stát se agentem StB. Jediná věc se mu podařila, a to vydání stručné učebnice imunologie v r. 1959. V r. 1962 následovalo zatčení, vynucená přiznání a po vykonstruovaném procesu strávil Wagner rok 1963 ve vězení na Ilavě. Po propuštění pracoval jako stavební dělník a až do roku 1967 jako lékař-začátečník v KHES Středočeského kraje. Následovalo střídání různých zaměstnání: vědecký pracovník ÚPMD v Praze-Podolí (1968-1971), vědecký pracovník ORL laboratoře ČSAV (1971-1972), lékař Ústavu hygieny práce ZÚNZ Uranového průmyslu v Příbrami (1973) a nakonec lékař KHES Středočeského kraje (1973-1988). Tam se stal členem týmu, který začal věnovat svou pozornost účinku různých faktorů znečištěného prostředí na zdraví dětí, takže se doc. Wagner stal specialistou, který vydal první české monografie o ovlivnění imunitního stavu těmito faktory, např. vynikající „Ekoimunologie“ (Avicenum 1988). Třebaže musel v r. 1972 odejít do důchodu, neustával ve vědecké a odborné práci a stále se své imunologii věnoval.

Revoluce v roce 1989 přinesla i jemu konečné uvolnění z dosavadních životních strastí, kterých užil v nacistických a komunistických totalitních režimech víc než dost. Byl jsem velice rád, že jsem mohl ve funkci ředitele Institutu postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví podpořit jeho profesuru, kterou si bohatě zasloužil a která mu byla udělena s účinností od 1.12.2003. Prof. Wagner byl nositelem Ceny společnosti pro alergologii a klinickou imunologii (1976), Ceny ČLS J. E. Purkyně (1989) a Historické medaile univerzity Karlovy (1990). Jeho odborná publikační činnost byla bohatá – celkem 5 knih a 302 vědeckých prací z oborů mikrobiologie a imunologie, z toho 108 v angličtině, francouzštině, němčině a italštině. V r. 2003 vyšla jeho životopisná kniha „Symptomy bezmoci“, která sugestivním a čtivým způsobem

podává svědectví o jeho životě. Zároveň však podává jistě subjektivní, ale zároveň vysoce objektivní popis událostí v oborech, jichž byl svědkem a které mnozí z nás ještě pamatují. Měl jsem možnost několikrát se s prof. Wagnerem v různých dobách setkat a pohovořit o některých problémech a byl jsem mnohokrát svědkem jeho významných diskusních vystoupení. Vždy mohl být vzor,

rem, jak se dovedl perfektně na diskuse připravit. Byl zdvořilý, ale trval na svém, někdy až urputně, ale diskutovat s ním byl dobrý zážitek a ceněná škola. Ve svém zaujetí prací, vytrvalosti, vědomostech a pevném charakteru nám může být tato osobnost stále vzorem.

Ivo Hána